

però aquest contaminat pel gall.-port. *pejar*, *-xar*, 'entrebanca't d'origen diferent]. Ja en el S. xv: «aferm que yo no só fexuc, ans só axí leuger que apenes ne ha sentiment qui-m *sotspesa*», *Decam.* (a. 1429), *Conclusió* (628.1, l'it. només «son sí lieve che io sto a galla»).

Pes [orígens], del ll. *PENSUM* 'pes de llana que es posa com a tasca a la filadora', que ja en ll. vg. degué pendre el sentit de 'pes en general', substituint el clàssic *PONDUS*, com sigui que de *PENSUM* provenen les formes de totes les llengües romàniques: testimoni de Llull, *Gentil* (supra). En el llenguatge comercial s'usà sovint l'expressió composta *aver de pes* 'mercadaria pesable', que ja veiem en un doc. ross. de 1284: «totes serpeleres grosses e cordes grosses d'*aver-de-pes*» (RLR IV, 376), o sigui cordes i arpilleres usades per lligar o embalar mercaderies, l'expressió paral·lela en fr. ant. *avoir-de-pois* id., avui perduda a França, es conserva en anglès com a nom del sistema britànic de pesos (> 'pes, pesantor' EE. UU.), per exemple *avoir-dupois pound* 'lliura d'uns 450 grams'. Accs. d'especial interès: 'petit edifici destinat a pesar certes mercaderies', sovint a l'entrada de les ciutats, com *El Pes de la Palla* a la Ronda de St. Antoni de Bna., *El Pes de l'Oli*; a Bna. la *Casa del Pes de la Farina* ja se cita el 1390, a *del Pes dels Draps* el 1436 (*Ardits* I, 8; 354).

'Influència fatal d'un error': «CANT ESPIRITUAL: Puyts que sens Tu algú a Tu no basta, / dóna'm la mà o pels cabells me leva / --- / Llevar mi vull e prou no m'i esforce / ço fa lo *pes* de mes terribles colpes; / ans que la mort lo procés a mi cloga, / plàcia't, Déu, puyts teu vull ser, que-u vullés», Ausiàs cv, 2b. 'Influència benèfica, prometedora': «Los cinamoms, a rengles, y poncemers altívolts, / al dols *pes* ajupint-se de llur novella flor, / de dos en dos s'acoblan, en porxos verts y ombrívols, / hont guayta 'l raig de l'alba, per reixes de fruyts d'or», *Atl.* II, 26b.

Vendre a pes, anar a pes («—I a quant ho venen? —No és cosa que *báigo a pès*» Tor de Vall Ferrera, 1932); «Li costa 8 pessetes. —Vuyt y un ral --- —Potser sí que val més; però jo aviat ho tinc contat: axò ho deuen vendre *a pes*, y al menos fa... —Set argensos, si ho pesan, ab canastró», EmVilanova, *Escenes Barc.*, p. 33. *En pes* 'tots plegats sense mancar-n'hi ni un': «—Quan el veiem venir, fem: 'ja ve el vent!' —li deien de vegades, amb la major franquesa, les veïnes; però el cert és que, a totes elles, els ballava l'aigua als ulls, i que el veïnat, *en pes*, li hauria donat la camisa», Noller (*Pap.*, O. C., 13); quan acaba llur dansa ritual, en la coreografia de festa major, els *diablots* diuen: «—Visca la vila de Grunayés: *en pes!*» (Granollers, *BCEC* 1906, 327). *Lps pèzqs* 'els que constitueixen el contrapès que fa moure la pèndola del rellotge de parret' (Tavascan de Cardós, 1934). *Peset* (*DAG.*). Cf. encara infra s. v. *contrapès*.

Pesso, unitat de moneda sud-americana (Arg., Xile etc.), pres del cast. *peso*, pròpiament 'un pes de certa quantitat d'or', d'on després el diminutiu cast. *pesseta* [1736, neologisme, *DAut.*], i d'aquí manllevat el

nostre *pesseta* (veg. nota 3 al *DCEC/DECH*); *pesseter*, *pessetó*.

Pesa 'certa quantitat d'or o de plata pesada legalment': «Sancta Eulalia jussit ibidem dare *pesa* una --- *pesas* tres de auro--- *pesa* una de auro ---», a. 981 (*Cart.* de St. Cugat I, 117); i poc llatinitzat: «*pensa* una de argento, quod vos mihi dedistis», a. 983 (ibid. I, 129). *Pesal* 'pes per pesar monedes' (*pesal de coure*, a. 1323, *RLR* xxxii, 421); Mateu i Llopis, que l'usa, diu haver-lo trobat en docs. dels Ss. xv i xvii, *BSCC* XIV, 144-5; «*pesals*: gewicht», *Vocab. Cat.-Al.* 1502 (§ 770).

Pesuc ross., potser només resultant d'un encreuament dels sinònims *pesant* i *feixuc*, si bé *pesuc*, *-uco*, és també llgd. i gc. arribant almenys fins a l'Erau, Tolosa (Vestrepain), i ja en el S. xvii en el Gers (D'Astròs), *TdF.* El ms. secundari, B (S. xiv), de les *VidesR* ja porta «L'emfant era axí *pesuch* com a plom» (176r1) (*pesant*, ms. P); «com per lo menjar degué estar pus fort e pus temprat, e pus *disposít* a tota res de bé, el golafre se sent lavors axí *pesuc* que amvides se pot moure», Eiximenis (*Terc.*, *NCL* III, 189.16); Saisset, *Catal. d. R.*, 116, 252.

Contrapès [OPou]: «BALANÇA: lo botonet agut --- los *pesos*: pondus --- les cordetes; LA ROMANA --- los ganxos, lo *contrapès*: aequipondium; los senyals dels *pesos* ---; lo *pes* major y menor; DELS PESOS dels Romans, ---», *ThPu.*, 200. *Contrapesar* [DTo. 1647].

Sobrepès 'excés de pes': «--- però té un *sobrepès*, que s'haurà de pagar».

Pensar [*Hom.*], duplicat mig-savi de *pesar*, amb el sentit figurat de 'sospesar mentalment', 'meditar' > 'pensar', que ja també es nota bastant freqüent en llatí clàssic, de manera que de vegades ja ve a ser aleshores una equivalent de *cogitare* o almenys del nostre 'meditar', com observa M-Lübke (*Gramm. d. L. R.*, tr. fr. I, 21); ja s'està arribant al sentit del romànic *pensar* en una frase com la Quintus Curci (III, 14.5) «stat *pensata* diu belli sententia» ('havent-se reflexionat prou temps, havent-se pensat prou en la declaració de guerra'); i algunes gloses del llatí tardà ens mostren com el seu derivat *pensatio* podia arribar al valor de 'raonament': «*pensatio*: συλλογισμός», *CGL* II, 441.36. «Quan om és macip, *penssa* axí com macip e sab així com macip; e emperò quan és feït hom, lex aqueles coses que són de macip», *Hom.*, 2v11.

L'ús del mot ja apareix sovint en les obres del nostre S. XIII: «Nós esgardan e *pensan* qual era aquest món --- volguem en la nostra *pensa* e les nostres obres donar endreça als manaments de nostre Salvador ---», Jaume I (§ 1, Ag., p. 5); «cant lo Gentil hac ohida la salutació que-ls tres savis li faheren --- e viu la stranya captinença dels tres savis --- adoncs començà a *pensar*, e maraveyllà-s molt fortment de les paraules que havia ohides ---», Llull (*Gentil*, p. 13); «--- Que éls hi *pensassen* mils --- car a ell pareis que mellor fos l'anar, e qu'él no-ls atorgave pas, ni determenava, encara, que no-y anàs», doc. cancelleresc de 1318 (Finke, *Acta Ar.* III, 364).

En català es nota des dels orígens la considerable